Пальоха Т. М.

УДК 336.713(477)

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Висвітлено та запропоновано теоретичні підходи до розуміння категорії ліквідності банку. Розглянуто показники оцінки ліквідності банку. Запропоновано основні шляхи підвищення ліквідності та платоспроможності банку. Удосконалено інструменти регулювання банківської ліквідності.

Аннотация. Освещены и предложены теоретические подходы к пониманию категории ликвидности банка. Рассмотрены показатели оценки ликвидности банка. Предложены основные пути повышения ликвидности и платежеспособности банка. Усовершенствованы инструменты регулирования банковской ликвидности.

Annotation. The author proposed the theoretical approaches to understanding the category of "bank's liquidity". The indicators of assessing the liquidity of a bank have been studied. The basic ways of increasing the liquidity and solvency of a bank have been offered. The tools for regulating the bank's liquidity have been improved.

Ключові слова: банк, ліквідність, платоспроможність, нормативи ліквідності банку.

Своєчасність і повнота виконання своїх функцій банківськими установами та банківською системою в цілому значною мірою залежать від їх ліквідності, яка є однією із загальних якісних характеристик діяльності банку, що обумовлює його надійність, стійкість та конкурентоспроможність.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що ліквідність є одним із ключових понять. У процесі своєї діяльності банківські установи постійно наражаються на ризик ліквідності, тобто ймовірності настання ситуації невідповідності між попитом і пропозицією коштів та неспроможності банку своєчасно й у повному обсязі виконати свої грошові зобов'язання.

Аналіз наукових праць показав, що дослідженням питання ліквідності банку займалася значна кількість вчених і практиків, зокрема зарубіжних – Е. Рид, Р. Картер, Дж. Сінкі; українських – Івасів І. Б., В. Міщенко, А. Сомик, Примостка Л. О., Лаврушин О. І., Аристов Д. В., Гузов К. О. та ін. [1 – 7].

Метою статті є вивчення теоретичних основ ліквідності та аналіз оцінки існуючих підходів до основних показників ліквідності банку.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання дослідження:

узагальнити теоретичні засади банківської ліквідності;

проаналізувати основні підходи до оцінки ліквідності банку;

обґрунтувати основні напрями вдосконалення управління ліквідністю комерційних банків;

визначити шляхи підвищення рівня ліквідності банків завдяки зміцненню ресурсної позиції банку.

Ліквідність комерційного банку є одним з найважливіших показників, що характеризують фінансову стійкість банківської установи, вони показують достатність власних коштів того чи іншого банку для забезпечення захисту інтересів його вкладників та інших кредиторів, а також характеризують здатність банківської установи забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань. Зокрема, термін "ліквідність" (від лат. *liguidus* – рідкий, текучий) у буквальному розумінні слова характеризує легкість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей у грошові кошти [3].

У сучасній економічній літературі зустрічаються різні трактування поняття ліквідності банку. Так, автори В. Міщенко та А. Сомик обмежуються найпростішими визначеннями ліквідності: це легкість перетворення активів банку в грошові засоби [4].

Науковці Лаврушин О. І., Аристов Д. В., Гузов К. О. включають у поняття ліквідності здатність банку своєчасно виконувати вимоги за зобов'язаннями [6; 7].

Третю точку зору щодо визначення ліквідності висловлюють вчені Дж. Сінкі та Е. Рід. Дж. Сінкі подає таке тлумачення даного терміна: "Ліквідність, насамперед, необхідна банкам для того, щоб бути готовими до вилучення депозитів і задовольняти попит на кредити. Непередбачені зміни потоків створюють для банків проблеми ліквідності" [2]. Таке визначення, на погляд автора, з одного боку, має практичний характер, з іншого – вона визначає банківську специфіку. Американський економіст Е. Рід зазначає: "Банк вважається ліквідним, якщо суми його готівкових коштів та інших ліквідних активів достатні для своєчасного погашення боргових і фінансових зобов'язань" [1].

Таким чином, проведений аналіз підходів до визначення поняття "ліквідність банку" показує, що вони не дають однозначного і вичерпного її трактування через розбіжності в розумінні зобов'язань, виконання яких має забезпечити ліквідність банку (всі реальні зобов'язання перед вкладниками і клієнтами) та основних функцій оптимальної ліквідності банку (своєчасність, повнота виконання зобов'язань, мінімізація витрат та сприяння нарощенню операцій банку).

Отже, на думку автора, ліквідність слід розуміти, як здатність банку своєчасно та з мінімальними витратами виконувати вимоги щодо виплати за своїми зобов'язаннями та бути готовим задовольнити потреби клієнтів банку в

© Пальоха Т. М., 2013

кредитуванні.

Механізмом забезпечення ліквідності комерційних банків є встановлені державою вимоги до ліквідності, платоспроможності, структури капіталу. Кожен показник окремо не достатній для того, щоб однозначно стверджувати, що стан конкретного банку ліквідний.

З метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України встановлює для всіх комерційних банків економічні нормативи [4].

Серед них є і нормативи ліквідності, виконання яких покликане забезпечити достатню ліквідність комерційних банків, допомагає проаналізувати здатність комерційного банку виконувати свої зобов'язання, а в динаміці – ще й оцінити тенденції змін ліквідності банку, знання яких є необхідною передумовою якісного управління ліквідністю, а отже, й доброго фінансового стану банку, стабільності всієї банківської системи. Центральний банк зобов'язує комерційні банки розраховувати і дотримувати такі обов'язкові нормативи ліквідності:

норматив миттєвої ліквідності;

норматив поточної ліквідності;

норматив довгострокової ліквідності.

Розрахунок даних коефіцієнтів наведений у таблиці.

Таблиця

Показники ліквідності комерційного банку

Показники	Зміст	Формула	Сутність показника
Норматив миттєвої ліквідності	Кн – кошти на контррахунках у НБУ; Кк – кошти в касі; Кі – кошти на контр-рахунках в інших банках; З – зобов'язання за поточними розрахунками	$Н4 = \frac{Кк + Кн + Кі}{З}$	Характеризує мінімальний обсяг високоліквідних активів, необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня
Норматив поточної ліквідності	Ап – активи первинної ліквідності; Ав – активи вторинної ліквідності; Зт – зобов'язання терміном погашення до 30 днів	$Н5 = \frac{Ап + Ав}{Зт}$	Характеризує мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця
Норматив короткострокової ліквідності	ЛА – ліквідні активи; КЗ – короткострокові зобов'язання	$Н6 = \frac{ЛА}{КЗ}$	Визначає мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року

Таким чином, економічні нормативи є забезпечувальним інструментом центрального банку: їх дотримання забезпечує певний мінімально необхідний рівень ліквідності кожного окремого банку в банківській системі країни.

Ефективність управління ліквідністю банківської системи будь-якої країни залежить від наявності дієвих механізмів та інструментів її регулювання.

З метою підвищення рівня ліквідності, забезпечення високого стану фінансово-банківської системи Національний банк України, відповідно до Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України, затвердженого Постановою Правління НБУ від 26.09.2006 р. № 378, встановлює процентні ставки за активними і пасивними операціями Національного банку України [8]:

1) за кредитами овернайт:

під забезпечення (державними облігаціями України) у розмірі 14,5 % річних;

без забезпечення (бланковий) у розмірі 15 % річних;

2) за депозитними сертифікатами:

строком на 3 дні у розмірі не вище 0,5 % річних;

строком на 7 днів у розмірі не вище 1,5 % річних [8].

Удосконаленню інструментів регулювання банківської ліквідності, на думку автора, сприяли б заходи, спрямовані на:

посилення ролі економічних нормативів через встановлення нормативу довгострокової ліквідності;

посилення ролі механізму обов'язкових резервних вимог у регулюванні стокової та валютної структури залучених коштів банків через звільнення від необхідності обов'язкового резервування зобов'язань банків у національній валюті терміном виконання понад 2 роки;

розширення в чинній нормативній базі наявного інструментарію підтримання ліквідності банків внутрішньоденними кредитами;

обмеження застосування протягом одного дня кредитних та депозитних операцій Національного банку та перехід до застосування в кінці дня чистих операцій – кредитних або мобілізаційних, залежно від стану ліквідності ринку;

спрощення та стандартизація депозитного інструментарію регулювання ліквідності шляхом використання депозитних сертифікатів овернайт та зменшення кількості депозитних інструментів у розрізі строків їх використання.

Таким чином, банківська ліквідність відіграє життєво важливу роль як у діяльності окремого банку, так і у фінансовій системі держави. Кожний комерційний банк повинен самостійно забезпечувати підтримку своєї ліквідності на вказаному рівні на основі як аналізу її стану, так і прогнозування результатів діяльності проведення економічної

політики у сфері формування статутного капіталу, фондів спеціального призначення, здійснення активних кредитних операцій.

Науковим результатом дослідження є уточнення сутності поняття "ліквідність банку" та систематизація заходів регулювання банківської ліквідності. Перспективою подальших наукових досліджень у даному напрямі є розробка методики визначення інтегрального показника ліквідності банку.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Рид Э. Коммерческие банки / Рид Э., Картер Р. ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 2003. – С. 327. 2. Синки Дж. М. Управление финансами в Кб / Дж. М. Синки ; пер. с англ. – М. : Catallaxy, 2004. – 820 с. 3. Івасів І. Б. Ліквідність банку в умовах маркетингоорієнтованого менеджменту / І. Б. Івасів // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 109–115. 4. Міщенко В. Ліквідність банківської системи: економічна сутність, структура і методологічний підхід до аналізу / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник НБУ. – 2008. – № 11. – С. 6–9. 5. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с. 6. Управление деятельностью коммерческого банка (банковский менеджмент) : учебник / под. ред. О. И. Лаврушина. – М. : Юристъ, 2003. – 688 с. 7. Аристов Д. В. Ликвидность банков: скрытая угроза / Д. В. Аристов, К. О. Гузов // Деньги и кредит. – 2001. – № 7. – С. 49–51. 8. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція НБУ від 28.08.2001 р. № 368 зі змінами від 17.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov. ua/laws/show/z0841-01.